

*Rafał Leśniczak**

Wartości polityczne w komunikowaniu polskich biskupów w kontekście kryzysu migracyjnego na granicy Białorusi z Unią Europejską

Wprowadzenie

Po dojściu do władzy w Polsce obozu Zjednoczonej Prawicy w 2015 roku odnotowuje się wyrazistą obecność w sferze publicznej Kościoła katolickiego jako aktora politycznego (Kowalczyk 2018: 7–19; Leśniczak 2022: 90–100). Instytucja eklezjalna, poprzez wypowiedzi Konferencji Episkopatu Polski i katolickich mediów, udziela poparcia politykom polskiej prawicy w kolejnych kampaniach parlamentarnych (w 2015 i 2019 roku) oraz prezydenckich (w 2015 i 2020 roku) (Gwiazda 2021: 584–585; Markowski 2019: 113–117, 128–131; Leśniczak 2020a: 499–524; Leśniczak 2020b: 171–190). Hierarchowie zasadniczo legitymizują działania podejmowane przez prezydenta Andrzeja Dudę oraz liderów Zjednoczonej Prawicy (Jarosława Kaczyńskiego, Beatę Szydło, Mateusza Morawieckiego, Zbigniewa Ziobrę) (Stanley, Stanley 2020: 388–389; Żuk, Żuk 2019: 191–212).

Po aresztowaniu Ramana Pratasiewicza w dniu 23 maja 2021 roku odnotowuje się działania destabilizacyjne ze strony Łukaszenki, wyrażające się w sprowadzaniu migrantów na zewnętrzną granicę Unii Europejskiej, w celu wywierania presji na wspólnotę europejską, by ta zniosła sankcje nałożone na białoruski reżim (Wawrzusiszyn 2022: 45–65). Polski rząd zareagował na wywołany kryzys migracyjny, m.in. poprzez wprowadzenie

* <https://orcid.org/0000-0003-0099-4327>, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

stanu wyjątkowego na terenach przygranicznych, rozpoczęcie budowy ogrodzenia, zwiększenie liczby żołnierzy na granicy. W dyskursie politycznym odnotowuje się krytykę działań rządu ze strony opozycji, m.in. bezwzględne, niehumanitarne traktowanie migrantów przez polskich żołnierzy i Straż Graniczną, stosowanie procedury *push backów*, brak zainteresowania bliższą współpracą z Frontexem (Halemba 2022: 1–13).

Uwzględniając zaangażowanie Kościoła katolickiego w sprawy społeczne i polityczne, także to, które dookreśla katolicka nauka społeczna (Mariański 2017a, 2017b), przyjęto założenie, że polscy biskupi podjęli w oficjalnych wypowiedziach i komunikatach kwestię obowiązku niesienia pomocy migrantom i przyjęcia ich przez Polskę oraz kraje wspólnoty europejskiej, zagadnienie konieczności ochrony granicy Białorusi z Unią Europejską przez polskie i unijne służby mundurowe oraz zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom Polski i UE. Legitymizacja przez hierarchów działań rządu Morawieckiego w kontekście kryzysu migracyjnego oraz eksponowanych przez opozycję parlamentarną racji pozostaje kwestią otwartą, wymagającą pogłębionej analizy.

1. Metodologia badań

Autor podjął próbę odpowiedzi na następujące pytanie badawcze: czy kryzys na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej z Białorusią w 2021 roku, a więc kryzys o charakterze politycznym, stał się dla polskich biskupów okazją do jego oceny w perspektywie wartości politycznych? Czymś oczywistym, zdaniem autora, jest przyjęcie postawy biskupów, wypowiadających się w kwestiach kryzysu, otwarte pozostaje jednak pytanie o rozumienie *political values* przez polskich hierarchów. Analizą objęto oficjalne komunikaty i przemówienia opublikowane na stronach internetowych episkopat.pl i ekai.pl.

W podjętych badaniach wykorzystano koncepcję Jacka Kołodzieja (2011: 115–138). Krakowski medioznawca wskazuje trzy propozycje rozumienia pojęcia „wartości polityczne”. W pierwszym wartości polityczne rozumiane są jako wartości społeczne o politycznej doniosłości. Kołodziej nawiązuje zatem do nurtu badań empirycznych prowadzonych zasadniczo przez socjologów i psychologów społecznych (Kołodziej 2011: 115–124). Druga z koncepcji ujmuje wartości polityczne jako funkcjonalne składniki systemu politycznego, „umożliwia refleksję na poziomie ładu normatywnego, funkcji, czynników i reguł sterowności systemu

politycznego, analizę decyzji i zachowań podmiotów polityki” (Kołodziej 2011: 124–125). W ostatniej koncepcji zaś interpretuje się *political values* jako kryteria racjonalności działań politycznych, przenosi się zatem akcenty z ontologii wartości w stronę problematyki artykulacji wartości i ich instytucjonalizacji (Kołodziej 2011: 127–128).

Autor dokonał próby weryfikacji obecności trzech wyżej wymienionych sposobów rozumienia wartości politycznych w materiale badawczym, tj. w komunikatach i wypowiedziach polskich biskupów¹ znajdujących się na oficjalnych stronach KEP episkopat.pl oraz ekai.pl, a odnoszących się do tematu kryzysu migracyjnego na granicy państw UE z Białorusią. Analizą objęto okres od 23 maja 2021 roku do 24 lutego 2022 roku (tj. od aresztowania Ramana Pratasiewicza do inwazji Rosji na Ukrainę). Kryterium analizy spełniło łącznie 11 publikacji.

Wykorzystano metody jakościowe: metodę hermeneutyki dyskursu w ujęciu Fritza Hermannsa (Topczewska 2021: 1–11), metodę interpretacji jako metodę lingwistycznej analizy dyskursu (Topczewska 2018: 175–197) oraz metodę analizy systemowej (Klimkiewicz 2018: 299–307; Kudełko 2005: 247). Przyjęto hipotezę determinizmu językowego Sapira-Whorfa². Podjęto próbę wyodrębnienia funkcji realizowanych przez działania językowe, tj. kognicji (przedstawiania), ekspresji (wyrażania emocji nadawcy), apelu (do odbiorcy). Powyższa triada sprowadzona do kategorii nastawienia (*Einstellung*) obejmuje nastawienie emocjonalne mówców i motywację nadawców/odbiorców przekazu (Topczewska 2018: 177).

2. Wyniki analizy

W niniejszym podrozdziale wskazano reprezentatywne fragmenty tekstów i przyporządkowano je do poszczególnych sposobów rozumienia wartości politycznych, zgodnie z zaprezentowaną już typologią Kołodzieja.

¹ Badaniami objęto także wypowiedzi innych duchownych niebędących biskupami, którzy pracują w kierowniczych instytucjach kościelnych, jak również wypowiedzi duchownych z Litwy, Łotwy i Białorusi.

² Amerykańscy językoznawcy, Edward Sapir i Benjamin Whorf, twierdzili, że język stanowi narzędzie, za pomocą którego konstruujemy nasze postrzeganie rzeczywistości. Język jest organizatorem doświadczenia danej społeczności, kształtuje jej świat i społeczną rzeczywistość. W badaniach przyjęto, że sposób rozumienia wartości politycznych jest ściśle uzależniony od języka, którym posługiwali się polscy biskupi oraz że język jest w stanie wyrazić idee znajdujące się na poziomie myśli (Nieć 2010: 48–49).

2.1. Wartości polityczne jako wartości społeczne o politycznej doniosłości

W poddanych analizie dokumentach odnotowano traktowanie przez katolickich hierarchów wartości politycznych jako wartości społecznych o politycznej doniosłości. Realizowane były przy tym funkcje kognicji, ekspresji i apelu.

Duchowni opisywali w kontekście kryzysu migracyjnego pracę i obowiązki służb mundurowych. Dyrektor Caritas Archidiecezji Białostockiej, ks. Jerzy Sęczek deklarował, w imieniu instytucji Caritas, gotowość przekazania niezbędnej pomocy funkcjonariuszom Straży Granicznej, jak również zapewnienia stosownej opieki migrantom, którzy znaleźli się po stronie polskiej:

– Jesteśmy w stałym kontakcie ze Strażą Graniczną, tak by w razie potrzeby dostarczyć jedzenie czy odzież – powiedział Katolickiej Agencji Informacyjnej ks. Jerzy Sęczek. [...]

– Jeśli te osoby trafią na polską stronę, nie pozostaną bez opieki – zapewnił ks. Sęczek. Jak dodał, migrantami, którzy znaleźli się po stronie polskiej zajmuje się Straż Graniczna. Otrzymują oni potrzebną pomoc i są przewożeni do strzeżonych, zamkniętych ośrodków, m.in. do Białegostoku w przypadku mężczyzn czy Czerwonego Boru (diecezja łomżyńska) w przypadku kobiet i dzieci (*Caritas gotowa do pomocy...* 2021).

608

W stanowisku hierarchów można odnaleźć dość czytelne odniesienie do powinności i obowiązków migrantów, obywateli UE oraz funkcjonariuszy służb mundurowych. Spojrzenie abpa Józefa Guzdeka na sytuację kryzysową cechuje perspektywa troski o bezpieczeństwo ludności polskiej zamieszkującej tereny przygraniczne, szacunek dla ofiarnej postawy polskich żołnierzy, jak również potrzeba niesienia pomocy uchodźcom, którzy przekroczyli granicę, z uwzględnieniem stosownych procedur prawnych:

Abp Guzdek wyraził wdzięczność żołnierzom, funkcjonariuszom Straży Granicznej i Policji, pełniącym służbę w strefie objętej stanem wyjątkowym, wywołanym kryzysem migracyjnym. Podkreślił, że „sytuacja na granicy polsko-białoruskiej jest niezwykle napięta”. Metropolita białostocki zaznaczył, że zdaje sobie sprawę, z jakimi wyzwaniem mierzą się żołnierze i funkcjonariusze każdego dnia. „Jestem wdzięczny za wasz profesjonalizm, a także za każdy przejaw współczucia i gest pomocy okazywany migrantom” – napisał (*Przesłanie abpa Guzdeka...* 2021; Ołdakowski 2021).

Portal ekai.pl zrelacjonował także wizytę bpa Wiesława Lechowicza, ordynariusza połowego, na granicy z Białorusią, podkreślając wdzięczność duchownego funkcjonariuszom SG:

Bp Wiesław Lechowicz odwiedził pięć przygranicznych posterunków i podziękował żołnierzom za służbę na rzecz ochrony granic. Odwiedził też placówkę Straży Granicznej w Bobrownikach. Podkreślił, że jest pod wrażeniem ofiarności żołnierzy, którzy w warunkach polowych pełnią służbę od wielu tygodni. [...] Wizyta na granicy umocniła mnie w przekonaniu, że żołnierze wykonują bardzo ważną funkcję. Pogłębiła też moją świadomość potrzeby modlitwy w ich intencji (*Biskup polowy odwiedził żołnierzy...* 2022).

Abp Gądecki z uznaniem i szacunkiem opisał pracę służb mundurowych:

Jednocześnie kieruję słowa wdzięczności wobec osób oraz instytucji, niosących taką pomoc, z poszanowaniem obowiązującego w Polsce prawa. Pragnę też wyrazić moje uznanie dla wszystkich służb państwowych, w tym przede wszystkim dla Straży Granicznej, wojska i policji za pełną oddania obronę polskich granic. Zapewniam o mojej modlitwowej bliskości wobec Was i Waszych bliskich, w tych trudnych momentach służby dla dobra ojczyzny (*Komunikat Przewodniczącego KEP...* 2021).

W przywołanych wypowiedziach duchownych zostają wyeksponowane te wartości polityczne, które można zaklasyfikować jako „postmaterialistyczne” zgodnie z koncepcją Ronalda Ingleharta³. Do nich należą m.in. służba dla dobra ojczyzny, ofiarności żołnierzy, bezpieczeństwo Rzeczypospolitej (*Apel Przewodniczącego KEP...* 2021; *Komunikat Przewodniczącego KEP...* 2021). Nie odnotowano jednak wskazań dla polityków dotyczących postulowanych fundamentalnych wartości politycznych, które powinny stanowić podstawę w próbach rozwiązania kryzysu migracyjnego.

W opinii hierarchów implementacja wartości politycznych w kontekście kryzysu na granicy z Białorusią powinna następować zasadniczo w wymiarze wspólnotowym, a nie indywidualnym, tj. w jej realizację powinni być zaangażowani różni interesariusze, także ci o odmiennych celach do osiągnięcia (m.in. migranci, podmioty polityczne, służby mundurowe, instytucje trzeciego sektora). W *Apelu ws. pomocy migrantom* z 8 listopada 2021 roku, jak również w *Komunikacie wobec eskalacji napięć na granicy polsko-białoruskiej* z 10 listopada 2021 roku, abp Gądecki wykorzystuje funkcję kognicji do opisu podejmowanych wspólnych działań na rzecz właściwego zarządzania kryzysem migracyjnym:

³ Teza amerykańskiego politologa ma ograniczoną stosowalność w obszarze badań państw Europy Środkowo-Wschodniej ze względu na poziom zamożności tamtejszych społeczeństw, posiadających dość trwałą orientację na materializm. Tym bardziej zatem obecność wartości postmaterialistycznych należy uznać za istotne kryterium oceny obecności wartości politycznych atrybuowanych przez hierarchów kościelnych polskim służbom mundurowym (por. Inglehart, Siemieńska 1988: 440–457; Inglehart 2003: 51–57; Kłodziej 2011: 117–119).

Od kilku tygodni jesteśmy świadkami wyjątkowo trudnej sytuacji na granicy polsko-białoruskiej. [...] W tym momencie realizowane jest wsparcie ośrodków dla cudzoziemców, wsparcie przygranicznych placówek Straży Granicznej, w których przebywają migranci i uchodźcy, a w parafiach przygranicznych uruchamiane są Namioty Nadziei Caritas Polska (*Apel Przewodniczącego KEP... 2021*).

Funkcja ekspresji wyraziła się w zastosowanych wyrażeniach performatywnych, z kolei funkcja apelu – w zastosowaniu czasowników niewłaściwych lub illokucyjnych:

Bez względu na okoliczności przybycia migrantów, na pewno potrzebują oni naszego wsparcia duchowego i materialnego. [...] Potrzeby są jednak o wiele większe, dlatego zwracam się do wiernych oraz wszystkich ludzi dobrej woli z prośbą [...]. W konsekwencji, gdy trzeba udzielić przybyszom pomocy, nie wolno nam się od tego uchyłać. Bez uszczerbku dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej i jej obywateli, osobom potrzebującym trzeba okazać naszą solidarność (*Apel Przewodniczącego KEP... 2021*).

Migranci w większości są ofiarami bezwzględnych działań politycznych oraz chciwości mafii przemysłowych. Z tego powodu pragnę raz jeszcze powtórzyć, że osobom dotkniętym tym złem potrzebna jest nasza solidarna troska (*Komunikat Przewodniczącego KEP... 2021*).

610 Portal ekai.pl streszcza spotkanie przewodniczącego KEP, abpa Gądeckiego, z przewodniczącym Konferencji Episkopatu Niemiec, bpem Georgiem Bätzingiem w dniu 30 listopada 2021 roku, którego jednym z głównych tematów przewodnich była sytuacja na granicy polsko-białoruskiej. Duchowni podkreślili ważność wypracowania wspólnego stanowiska i działań w powyższej kwestii:

[Abp Gądecki] Zaznaczył, że w kwestii sytuacji na granicy polsko-białoruskiej, która nie dotyczy tylko Polski, Białorusi, Rosji, czy Niemiec i Unii Europejskiej, powinno się mówić wspólnym głosem. [...] „Wracam do domu bardzo ubogacony po dzisiejszym spotkaniu. Mam nadzieję, że nie jest to nasze pierwsze i ostatnie spotkanie, a będziemy dalej wspólnie współpracować, gdyż mamy wiele wspólnych projektów proponowanych także przez Fundację Maksymiliana Kolbego” – powiedział przewodniczący Konferencji Episkopatu Niemiec (*Przewodniczący episkopatów... 2021*).

Witryna internetowa Katolickiej Agencji Informacyjnej przedstawiła także uzasadnione obawy przewodniczącego KEP dotyczące zagrożenia wojną na Ukrainie i potrzebę wspólnych inicjatyw, postulując włączenie we współpracę również strony ukraińskiej:

Inną ważną kwestią była potrzeba modlitwy o pokój na Ukrainie w sytuacji poważnego zagrożenia. „Nie daj Boże, by doszło do wojny. Gdyby do niej doszło, to wynikną z tego straszne konsekwencje. Nie tylko zachwieje się równowaga między

Ukrainą, Unią Europejską i Rosją, ale w wyniku wojny na terytorium Polski mogłoby się znaleźć tysiące uchodźców. Dlatego rozważamy propozycję wspólnej inicjatywy w sprawie polsko-białoruskiej i ukraińskiej. Chodzi o wspólne, polsko-, niemiecko- i ukraińskie przesłanie, do którego dołączyliby się inni” – powiedział abp Gądecki (*Przewodniczący episkopatów... 2021*).

W analizowanym materiale duchowni katolicycy legitymizują działania służb mundurowych i kościelnych organizacji charytatywnych. Biskupi ze zrozumieniem i empatią zaprezentowali sytuację uchodźców na granicy polsko-białoruskiej oraz zaapelowali o rozwiązanie kryzysu migracyjnego, uwzględniając bezpieczeństwo obywateli Unii Europejskiej oraz respektowanie prawa. Nie odnotowano publikacji, w których KEP zajęłaby oficjalne stanowisko wobec podejmowanych działań rządu Zjednoczonej Prawicy w kwestii kryzysu migracyjnego. Przemilczane zostało także na witrynach episkopat.pl oraz ekai.pl stanowisko biskupów wobec aktywności politycznej polskiej opozycji parlamentarnej w kontekście prób zakończenia impasu politycznego na granicy Białorusi z UE.

2.2. Wartości polityczne jako funkcjonalne składniki systemu politycznego, kultury i świadomości politycznej

611

W poddanych analizie dokumentach zasadniczo nie odnotowano perspektywy prezentowania wartości politycznych jako funkcjonalnych składników systemu politycznego, kultury i świadomości politycznej. Biskupi nie podjęli kwestii deskrypcji wartości politycznych w perspektywie nauk o polityce ani też w perspektywie aksjonormatywnej. W materiale badawczym nieobecne były zatem następujące zagadnienia: konceptualizacja „tego, co polityczne”, tj. walka o zasoby i o możliwość decydowania o ich dystrybucji (Kołodziej 2011: 125); teoretyczna refleksja nad wartościami politycznymi rozumianymi jako byty bezpośrednio związane z procesami kształtowania się moralnych rekomendacji dobrego i złego postępowania oraz reguły prawne dotyczące tego, co dozwolone i zabronione (Kołodziej 2011: 125). Pominięto też takie kwestie, jak: ocena funkcjonalności i dysfunkcjonalności systemu politycznego, analiza decyzji i zachowań podmiotów polityki, partycypacja polityczna, a które – przynajmniej pośrednio – mają związek z politologicznym rozumieniem wartości politycznych.

2.3. Wartości polityczne jako kryteria racjonalności działań politycznych

W materiale badawczym odnotowano traktowanie wartości politycznych jako kryteriów racjonalności działań politycznych. Duchowni nie pominęli w komunikatach problematyki artykulacji *political values* i ich instytucjonalizacji.

Przyjmując za Danutą Walczak-Duraj i Jackiem Kołodziejem rozumienie instytucjonalizacji wartości politycznych w podwójnym znaczeniu jako konsensus między grupami społecznymi w ramach wspólnoty oraz między wspólnotą a elitami politycznymi (Kołodziej 2011: 127–128; Walczak-Duraj 2010: 49–73), odnotowano uzgodnienie dotyczące rozumienia sposobu niesienia pomocy uchodźcom z poszanowaniem zasad prawa. Stwierdzono zbieżność rozumienia przez biskupów, służby mundurowe oraz społeczeństwo swoistej instytucjonalizacji wartości takich, jak: godność człowieka, pomoc bliźniemu, bezpieczeństwo (*Caritas gotowa do pomocy... 2021; Przesłanie abpa Guzdko... 2021*).

Instytucja eklezjalna komunikowała w kontekście kryzysu migracyjnego obecność i znaczenie wartości trwałych i ponadczasowych jako swoisty punkt odniesienia dla podejmowanych działań, mających na celu rozwiązanie impasu na granicy. Do tych wartości należały m.in. „pokój”, „bezpieczeństwo”, „dobro Ojczyzny i społeczeństwa”, „pomoc/solidarność z potrzebującymi”, „miłość bliźniego”, „obrona polskich granic”:

W związku ze zbliżającą się uroczystością Wszystkich Świętych i Dniem Zadusznym abp Guzdek zachęcił do modlitwy w intencji zmarłych z rodzin żołnierzy i funkcjonariuszy, a także poległych w obronie Ojczyzny i tych, którzy pełnili służbę na rzecz pokoju i bezpieczeństwa. „Moje myśli w tych dniach będą przy rodzinach żołnierzy i funkcjonariuszy, którzy już odeszli na wieczną wartę. Niech Wam Bóg błogosławi w służbie pełnionej dla dobra Ojczyzny i społeczeństwa” – napisał arcybiskup [Guzdek] (*Przesłanie abpa Guzdko... 2021*).

Hierarcha przypomina, że żołnierze oraz funkcjonariusze straży granicznej pozostają sługami bezpieczeństwa i pokoju oraz stają w obronie najwyższych wartości (Ołdakowski 2021).

– Ci, którzy przychodzą, są ludźmi potrzebującymi, przychodzącymi w dobrych zamiarach, nie są tymi, którzy mieliby nam zagrażać. Raczej oczekują od nas serdeczności i pomocy. Jeśli my taką postawę im okazemy, to myślę, że oni będą bardziej otwarci na nas – przekonuje ks. bp dr Kazimierz Gurda.

– Pomagać, okazywać pomoc w takim stopniu i w taki sposób, w jakim jest to możliwe – wtóruje mu ks. bp dr Piotr Sawczuk.

To przesłanie znajduje odzwierciedlenie w działaniach Caritas, wspieranych przez wiernych (*Pomoc Caritas wciąż płynie... 2021*).

[Abp Gądecki:] Pragnę też wyrazić moje uznanie dla wszystkich służb państwowych, w tym przede wszystkim dla Straży Granicznej, wojska i policji za pełną oddania obronę polskich granic. [...] Wszystkich wiernych i ludzi dobrej woli proszę o gorącą modlitwę w intencji Polski, w intencji ofiar tego kryzysu oraz o jego pokojowe zażegnanie (*Komunikat Przewodniczącego KEP...* 2021).

[Abp Gądecki:] Bez uszczerbku dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej i jej obywateli, osobom potrzebującym trzeba okazać naszą solidarność. W obecnej sytuacji przesłanie przypowieści o miłosiernym Samarytaninie brzmi jeszcze bardziej nagląco i czeka na powszechną realizację, także w postrzeganiu samych migrantów (*Apel Przewodniczącego KEP...* 2021).

[Abp Kondrusiewicz:] Tylko wtedy będziemy mogli zbudować Białoruś, gdy rozkwitnie cywilizacja wzajemnej miłości, szacunku, przebaczenia, sprawiedliwości, prawa, życia i pokoju... (*Abp Kondrusiewicz...* 2021)

Jeśli przyjąć definicję „wartości nienegocjowalnych” jako zasady, które nie mogą podlegać dyskusji i które nie mogą być przedmiotem żadnych kompromisów, ponieważ dotyczą życia, godności człowieka i przyszłości rodzaju ludzkiego (Kobyliński 2015: 31), w perspektywie rozważań nad kryteriami racjonalności działań politycznych zasadne jest sformułowanie definicji „nienegocjowalnych wartości politycznych”. Do takich właśnie *political values*, jak „godność człowieka”, „wolność”, „bezpieczeństwo”, odwoływali się w oficjalnym przekazie reprezentanci KEP. Należy również odnotować nawiązywanie przez polskich biskupów do wartości chrześcijańskich, np. do miłości bliźniego, pomocy potrzebującym (*Biskup polowy odwiedził żołnierzy...* 2022), jak również do wartości narodowych, państwowych i regionalnych, np. troski o pokój, bezpieczeństwo (Ołdakowski 2021; *Komunikat Przewodniczącego KEP...* 2021).

Na koniec warto zauważyć, że w materiale badawczym nie podjęto kwestii tożsamości politycznej, rozumianej jako zespół istotnych cech zapewniających jednostkom lub grupom społecznym, czynnie uczestniczącym w życiu politycznym, osiągnięcie władzy lub pozostanie przy niej (Kołodziej 2011: 130).

Wnioski

Poddany analizie kryzys o charakterze politycznym stał się dla polskich biskupów okazją do jego oceny w perspektywie *political values*. Duchowni podjęli na łamach portali episkopat.pl i ekai.pl temat obowiązku niesienia pomocy migrantom i przyjęcia ich przez państwo

polskie. Duchowni podkreślali konieczność ochrony granicy Białorusi z Unią Europejską przez polskie i unijne służby mundurowe oraz zapewnienia obywatelom Polski i UE bezpieczeństwa. Analiza materiału badawczego nie pozwala stwierdzić, że polscy biskupi legitymizowali bądź poddali krytyce działania rządu Morawieckiego w kontekście kryzysu migracyjnego. Nie pozwala też ocenić stanowiska KEP wobec racji eksponowanych przez opozycję parlamentarną w analizowanej sytuacji kryzysowej. Badania agendy mediów katolickich (np. tygodników „Niedziela”, „Gość Niedzielny”, „Idziemy”) mogłyby zaoferować szerszą perspektywę spojrzenia i oceny komunikowania politycznego biskupów w aspekcie *political values*.

W analizowanym materiale odnotowano obecność dwóch sposobów rozumienia wartości politycznych według koncepcji Jacka Kołodzieja, tj. wartości politycznych jako wartości społecznych o politycznej doniosłości oraz wartości politycznych jako kryteriów racjonalności działań politycznych. Nie odnotowano perspektywy prezentowania *political values* jako funkcjonalnych składników systemu politycznego. Polscy biskupi nie podjęli się teoretycznego namysłu nad zagadnieniem ładu normatywnego, funkcji, czynników i reguł sterowności systemu politycznego, analizy decyzji i zachowań podmiotów polityki.

Literatura

Książki

- Kołodziej J. (2011), *Wartości polityczne. Rozpoznanie, rozumienie, komunikowanie*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Nieć M. (2010), *Komunikowanie społeczne i media. Perspektywa politologiczna*, Wolters Kluwer, Warszawa.

Rozdziały w książkach

- Klimkiewicz B. (2018), *Analiza systemowa na przykładzie badań pluralizmu mediów*, w: *Metody badań medioznawczych i ich zastosowanie*, red. A. Szymańska, M. Lisowska-Magdziarz, A. Hess, Wydawnictwo ToC, Kraków, s. 299–323.
- Leśniczak R. (2020a), *Komunikowanie polityczne Konferencji Episkopatu Polski podczas kampanii parlamentarnej 2019 roku w kontekście procesów mediatyzacji*, w: *Teorie i praktyki komunikacji*, red. G. Habrajska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 499–524.
- Leśniczak R. (2022), *Konferencja Episkopatu Polski jako aktor polityczny. Biskupi polscy wobec konwencji stambulskiej*, w: *Relacje państwo – wspólnoty religijne we współczesnym świecie*.

Wybrane zagadnienia, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa, s. 90–100.

- Topczewska U. (2018), *Interpretacja jako metoda analizy dyskursu*, w: *Wybrane zagadnienia lingwistyki tekstu, analizy dyskursu i komunikacji międzykulturowej. In memoriam Profesor Anny Duszak (1950–2015)*, red. U. Okulska, U. Topczewska, A. Jopek-Bosiacka, Instytut Lingwistyki Stosowanej, Warszawa, s. 175–197.
- Walczak-Duraj D. (2010), *Instytucjonalizacja standardów etycznych w gospodarce rynkowej, w: Etyka a moralność. Aksjonormatywny kontekst współczesnej pracy i wybranych zawodów*, red. D. Walczak-Duraj, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 49–73.

Artykuły w czasopismach

- Gwiazda A. (2021), *Right-wing populism and feminist politics: The case of law and justice in Poland*, "International Political Science Review", no. 42 (5), s. 580–595.
- Halemba A. (2022), *Ethnographic snapshot: Europe in the woods: Reflections on the situation at the Polish-Belarusian border*, "Ethnologia Europaea", no. 52 (1), s. 1–13, <https://doi.org/10.16995/ee.8525>
- Inglehart R. (2003), *How solid is mass support for democracy – and how can we measure it?*, „PS: Political Science & Politics”, no. 36 (1), s. 51–57.
- Inglehart R., Siemieńska R. (1988), *Changing values and political dissatisfaction in Poland and the west: A comparative analysis*, "Government and Opposition", no. 23 (4), s. 440–457.
- Kobyliński A. (2015), *Wpływ współczesnej rewolucji antropologicznej na rozumienie małżeństwa i rodziny*, „Studia Theologica Varsaviensia”, nr 53 (1), s. 11–36.
- Kowalczyk K. (2018), *Kościół katolicki w Polsce jako podmiot oddziałujący na system polityczny. Casus regulacji prawnych o zapłodnieniu pozaustrojowym in vitro*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, nr 57, s. 7–19.
- Kudełko M. (2005), *Znaczenie analizy systemowej w prognozowaniu rozwoju sektorów paliwowo-energetycznych*, „Polityka Energetyczna”, nr 8, s. 245–260.
- Leśniczak R. (2020b), *Czy tygodnik katolicki „Niedziela” poparł Prawo i Sprawiedliwość w kampanii parlamentarnej w 2019 roku? Studium medioznawcze*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 2, s. 171–190.
- Mariański J. (2017a), *Autorytet społeczny Kościoła katolickiego w Polsce w procesie przemian*, „Studia Paedagogica Ignatiana”, nr 20 (5), s. 77–106.
- Mariański J. (2017b), *Kościół katolicki w Polsce w przestrzeni życia publicznego – analiza socjologiczna*, „Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego”, nr 14 (46), s. 141–166.
- Markowski R. (2019), *Creating authoritarian clientelism: Poland after 2015*, "Hague Journal on the Rule of Law", no. 11 (1), s. 111–132.
- Stanley B., Stanley B. (2020), *Whose Poland is it to be? PiS and the struggle between monism and pluralism*, "East European Politics", nr 36 (3), s. 378–394.
- Topczewska U. (2021), *Hermeneutyka dyskursu w ujęciu Fritza Hermannsa*, „Forum Lingwistyczne”, nr 8 (8), s. 1–11, <https://doi.org/10.31261/FL.2021.08.12>
- Wawrzusiszyn A. (2022), *The migration crisis on the Polish-Belarusian border and its influence on the safety of Poland*, „Nowa Polityka Wschodnia”, nr 2 (33), s. 45–65.
- Żuk P., Żuk P. (2019), *Dangerous liaisons between the Catholic Church and state: The religious and political alliance of the nationalist right with the conservative Church in Poland*, "Journal of Contemporary Central and Eastern Europe", no. 27 (2–3), s. 191–212.

Źródła internetowe

- Abp Kondrusiewicz: Białoruś potrzebuje życia zgodnego z prawem Bożym* (2021), oprac. st (KAI/Catholic.by), 25 maja, <https://www.ekai.pl/abp-kondrusiewicz-bialorus-potrzebuje-zycia-zgodnego-z-prawem-bozym> (dostęp: 3.11.2022).
- Abp Stankiewicz: Sytuacja na granicy łotewsko-białoruskiej jest pod kontrolą* (2021), oprac. tom (KAI), 9 listopada, <https://www.ekai.pl/abp-stankiewicz-sytuacja-na-granicy-lotewsko-bialoruskiej-jest-pod-kontrola> (dostęp: 3.11.2022).
- Apel Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski abpa Stanisława Gądeckiego ws. pomocy migrantom* (2021), 8 listopada, <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-prosi-o-zbiorke-funduszy-na-rzecz-migrantow-z-granicy-polsko-bialoruskiej> (dostęp: 3.11.2022).
- Biskup polowy odwiedził żołnierzy na granicy z Białorusią* (2022), oprac. kos, 18 lutego, <https://www.ekai.pl/biskup-polowy-odwiedzil-zolnierzy-na-granicy-z-bialorusia> (dostęp: 3.11.2022).
- Caritas gotowa do pomocy na granicy z Białorusią* (2021), oprac. lk, Caritas Polska, 23 sierpnia, <https://www.ekai.pl/caritas-gotowa-do-pomocy-na-granicy-z-bialorusia> (dostęp: 3.11.2022).
- Komunikat Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski wobec eskalacji napięć na granicy polsko-białoruskiej* (2021), 10 listopada, <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-prosi-o-modlitwe-w-intencji-pokojowego-zazegnania-kryzysu-na-granicy-polsko-bialoruskiej> (dostęp: 3.11.2022).
- Ogólnopolska zbiórka na rzecz migrantów z granicy polsko-białoruskiej* (2021), oprac. tk, BP KEP, 21 listopada, <https://www.ekai.pl/dzis-ogolnopolska-zbiorka-na-rzecz-migrantow-z-granicy-polsko-bialoruskiej> (dostęp: 3.11.2022).
- 616 Ołdakowski K. (2021), *Abp Józef Guzdek o sytuacji na granicy polsko-białoruskiej*, 24 października, <https://www.ekai.pl/abp-jozef-guzdek-o-sytuacji-na-granicy-polsko-bialoruskiej> (dostęp: 3.11.2022).
- Pomoc Caritas wciąż płynie na polsko-białoruską granicę* (2021), 20 października, <https://episkopat.pl/pomoc-caritas-wciaz-plynie-na-polsko-bialoruska-granice> (dostęp: 3.11.2022).
- Przesłanie abpa Guzdeka do żołnierzy i funkcjonariuszy strzegących granicy z Białorusią* (2021), oprac. kos, 30 października, <https://www.ekai.pl/przeslanie-abp-guzdeka-do-zolnierzy-i-funkcjonariuszy-strzegacych-granicy-z-bialorusia> (dostęp: 3.11.2022).
- Przewodniczący episkopatów Polski i Niemiec o sytuacji na granicy polsko-białoruskiej* (2021), oprac. tom (KAI), 30 listopada, <https://www.ekai.pl/przewodniczacy-episkopatow-polski-i-niemiec-o-sytuacji-na-granicy-polsko-bialoruskiej> (dostęp: 3.11.2022).